

دستورالعمل طرح‌های تکثیر و پرورش پرنده‌گان وحشی در اسارت

معاونت محیط زیست طبیعی
اداره کل حفاظت و مدیریت شکار و صید

کلیات:

در اجرای مواد ۱ و ۶ قانون شکار و صید مصوب ۴۶/۳/۱۶ و با اصلاحات مصوب ۵۳/۱۰/۳۰ و ۷۵/۹/۲۵ و نیز مواد ۲۱، ۳۱، ۳۳ الی ۳۶ آئین نامه اجرایی همان قانون و نیز ماده ۸ قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست مصوب ۵۳/۳/۲۸ و اصلاحیه ۷۱/۸/۲۴ با رعایت مفاد این دستورالعمل مجوز فعالیت تکثیر و پرورش پرندگان وحشی در اسارت توسط معاونت محیط زیست طبیعی سازمان حفاظت محیط زیست برای متقاضیان صادر می گردد.

ماده یک: هدف

تکثیر و پرورش در اسارت پرندگان وحشی با اهداف احیاء زیست بوم های آسیب دیده، احیاء گونه های در معرض خطر، تولید پروتئین، پر، تخم و سایر اجزاء پرندگان وحشی و پس از اخذ مجوزهای لازم مجاز می باشد.

ماده دو تعاریف

سازمان: سازمان حفاظت محیط زیست.

معاونت: معاونت محیط زیست طبیعی سازمان حفاظت محیط زیست

اداره کل: اداره کل حفاظت محیط زیست استان مربوطه

کمیته فنی: کمیته پنج نفره با ترکیب و وظایف مندرج در بند ۱ و ۲ از ماده ۸ این دستورالعمل.

مولدین: گونه های زایای اولیه که جهت تکثیر و پرورش از آنها استفاده می گردد.

مراکز حساس: بر اساس مصوبه هیئت وزیران به شماره ۵۱۳۹/ت/۲۹۳۷۹ مورخ ۸۴/۲/۳ سکونتگاه های انسانی، مراکز درمانی، آموزشی، نظامی، منابع آب شرب (سفره های زیرزمینی، رودخانه ها و سدها)، بزرگراه ها و جاده های ترانزیتی و جاده های اصلی، پارک ملی، تالاب، دریاچه، اثر طبیعی ملی، زیستگاه حیات وحش، مناطق و رودخانه های حفاظت شده اطلاق می گردد.

ماده سه: گونه‌های قابل تکثیر و پرورش

۱. گونه‌های قابل تکثیر و پرورش در این دستورالعمل به گونه‌هایی اطلاق می‌گردد که صدور مجوز تکثیر و پرورش با رعایت ضوابط و مقررات و مفاد مندرج در این دستورالعمل برای آنها امکان‌پذیر می‌باشد.
  ۲. در خصوص گونه‌های حمایت شده و گونه‌های در معرض خطر انقراض علاوه بر رعایت مفاد این دستورالعمل، کمیته فنی با توجه به حساسیت و اهمیت گونه و وضعیت آن در کشور و دیگر موارد ضروریات فنی و زیست محیطی و حقوقی اعلام نظر خواهد شد.
  ۳. تکثیر و پرورش گونه‌های خارجی صرفاً با استفاده از سیستم بسته و بدون شکارگاه مقدور می‌باشد.
- تبصره ۱: هر گونه تکثیر و پرورش توأم گونه‌های غیر بومی و یا گونه‌های خارجی با گونه‌های داخلی و یا گونه‌های بومی ممنوع خواهد بود.

ماده چهار: ضوابط و شرایط کلی

۱. مساحت مورد نیاز در خصوص طرح‌های تکثیر و پرورش بدون شکارگاه تا سقف ۱۰۰۰۰ (ده هزار) قطعه پرنده حداقل ۵۰۰۰ (پنج هزار) متر مربع مساحت و به ازاء هر ۵۰۰۰ (پنج هزار) قطعه افزایش ظرفیت به مساحت ذکر شده ۱۰۰۰ (یک هزار) متر مربع مساحت افزایش یابد.
۲. چنانچه هدف متقاضی شکار گونه‌های تکثیر شده باشد، ضروری است طرح مربوطه تنظیم و ارائه گردد و حداقل مساحتی برابر ۱۰ هکتار سطح افزایش یابد و شرایط زیستگاهی مناسب گونه مورد نظر و با رعایت تمهیدات لازم جهت جلوگیری از پرواز و خروج پرنده از آن محوطه ضمن رعایت ممنوعیت فصلی شکار برای آن گونه فراهم سازد.
۳. در خصوص حیوانات تکثیر شده در اسارت هر گونه رها سازی آنها در طبیعت بدون اخذ مجوز کتبی از کمیته فنی ممنوع می‌باشد.
۴. هر گونه فروش یا واگذاری و نقل و انتقال پرندگان زنده و تخم‌های بارور آماده تفریح آن‌ها بدون اخذ مجوز از کمیته فنی ممنوع است می‌باشد.
۵. با توجه به ماده ۲۱ آئین‌نامه اجرایی قانون شکار و صید جهت تکثیر و پرورش در اسارت وحوش، اخذ پروانه انتفاعی بر حسب نوع گونه از سوی متقاضی الزامی است (برای هر واحد تکثیر و پرورش یک پروانه صادر خواهد شد).

۶. بهای پروانه انتفاعی با توجه به ظرفیت مورد موافقت طرح، تا سقف ۱۰۰۰۰ (ده هزار) قطعه مبلغ ۲۰۰۰۰۰۰ (دو میلیون) ریال و به ازاء هر ۵۰۰۰ (پنج هزار) قطعه افزایش ظرفیت مبلغ ۱۰۰۰۰۰۰ (یک میلیون) ریال افزایش بها در نظر گرفته شده است. در خصوص پرندگان حمایت شده با توجه به حساسیت این گونه‌ها و تفاوت در شاخص‌های مربوطه به ازاء هر مولد ضرر و زیان موجود اخذ می‌گردد.
۷. بهای پروانه‌های انتفاعی موضوع ماده ۲۱ آئین‌نامه اجرایی قانون شکار و صید و مدت اعتبار آن با توجه به واحد و ارزش تجاری گونه‌هایی که مجوز تکثیر و پرورش برای آنها صادر گردیده است کماکان توسط معاونت تعیین می‌شود.
۸. محل تاسیسات تکثیر و پرورش پرندگان وحشی نباید مخل بهداشت و آسایش و ایمنی عمومی و یا موجب بروز خسارت به طبیعت (جنگل‌ها، مراتع و ...) و آلوده شدن آب‌های عمومی و همچنین ایجاد خطر بیماری و یا تضعیف نژاد برای حیوانات و آبزیان باشد.
۹. احداث واحدهای تکثیر و پرورش پرندگان وحشی براساس مصوبه شماره ۷۸۹۴۶/ت/۳۹۱۲۷ ها مورخ ۹۰/۴/۱۵ و ابلاغیه شماره ۹۰/۴۵۸۵۰ مورخ ۹۰/۱۰/۱۹ در رده ۴ ضوابط و معیارهای استقرار فعالیتهای صنعتی و تولیدی قرار می‌گیرد.
۱۰. به استناد ابلاغیه مندرج در ماده قبل واحدهای تکثیر و پرورش پرندگان وحشی واجد شکارگاه در رده ۷ ضوابط و معیارهای استقرار فعالیتهای صنعتی و تولیدی قرار می‌گیرد.

ماده پنج: شرایط متقاضی

۱. تابعیت کشور جمهوری اسلامی ایران.
  ۲. اعتقاد به یکی از ادیان رسمی کشور.
  ۳. دارا بودن دانش و توانایی فنی لازم در زمینه‌های مربوط به حیات وحش و تکثیر آنان به تشخیص کمیته فنی.
  ۴. عدم سوءپیشینه در زمینه تخریب منابع طبیعی و تخلفات شکار و صید به تشخیص کمیته فنی.
- تبصره ۲: متقاضیانی که تابعیت غیر ایرانی دارند با تشکیل مؤسسه حقوقی ثبت شده در جمهوری اسلامی ایران می‌توانند با شخصیت حقوقی مؤسسه مذکور، متقاضی موضوع این دستورالعمل باشند.

ماده شش: مدارک مورد نیاز

۱. تقاضا نامه کتبی متقاضی تکثیر و پرورش پرندگان وحشی در اسارت.
۲. ارائه اسناد تملک و یا مدارک لازم مبنی بر تصرف محل مورد درخواست با تایید اداره کل.
۳. ارائه طرح تکثیر و پرورش گونه مورد نظر متقاضی مشتمل بر:

- ۳.۱. مقدمه و کلیات.
  - ۳.۲. هدف یا اهداف مورد نظر به طور مشخص.
  - ۳.۳. نام گونه و احیاناً زیرگونه مورد نظر جهت تکثیر و پرورش و تشریح آن (نحوه تأمین مولدین و تعداد و ترکیب جنسی و سنی آنها).
  - ۳.۴. تشریح جزئیات روش اقدامات تا مرحله بهره برداری.
  - ۳.۵. حداکثر ظرفیت مورد تقاضا.
  - ۳.۶. زمانبندی اجرای طرح.
  - ۳.۷. تجهیزات، تاسیسات و جانمایی آنها.
  - ۳.۸. معرفی پرسنل طرح.
  - ۳.۹. معرفی یک نفر دکتر دامپزشک به عنوان مسئول فنی طرح.
  - ۳.۱۰. تشریح نحوه تغذیه و جیره غذایی مورد نظر.
  - ۳.۱۱. تشریح اقدامات و تمهیدات بهداشتی لازم به منظور پیشگیری و کنترل بیماری‌ها.
  - ۳.۱۲. هزینه‌های ثابت، جاری و درآمدها.
  - ۳.۱۳. توجیه اقتصادی و نتیجه‌گیری از طرح.
  - ۳.۱۴. توجیهات زیست محیطی.
  - ۳.۱۵. نتیجه‌گیری.
۴. نظر صریح کارشناسی اداره کل در خصوص موافقت با اجرای طرح.

ماده هفت: مراحل صدور مجوز

۱. متقاضی باید درخواست خود را به همراه طرح مربوطه و به صورت مکتوب (براساس ماده ۶ این دستورالعمل) به اداره کل استان مربوطه ارائه نماید.
۲. اداره کل پس از اخذ درخواست و طرح متقاضی و بررسی آن، در صورت کامل بودن مدارک مورد نیاز، درخواست متقاضی را به همراه مدارک مربوطه و منضم به نظریه کارشناسی آن اداره کل جهت اقدامات بعدی به اداره کل حفاظت و مدیریت شکار و صید ارسال می‌نماید.
۳. درخواست و طرح متقاضی از طریق دبیرخانه کمیته فنی (مستقر در اداره کل حفاظت و مدیریت شکار و صید) به دفاتر تخصصی عضو کمیته فنی ارسال می‌گردد و دفاتر مذکور موظفند پاسخ خود را حداکثر ظرف مدت ده روز کاری به دبیرخانه کمیته فنی منعکس نمایند.
۴. کمیته فنی پس از انجام بررسی‌های لازم، نظر خود را در حداکثر ظرف مدت ۱۰ روز کاری به معاونت منعکس می‌نماید.

۵. در صورت موافقت کمیته فنی با اجرای طرح، اداره کل نسبت به صدور موافقت اصولی به نام متقاضی اقدام مینماید.

۶. مدت اعتبار موافقت اصولی صادره حداکثر یک سال بوده و متقاضی مکلف است ظرف این مدت نسبت به اجرای طرح و تکمیل مستحذات آن اقدام نماید. چنانچه متقاضی بنا به دلایلی که مورد تایید اداره کل قرار بگیرد موفق به تکمیل مراحل اجرایی طرح نگردد، اعتبار موافقت اصولی صرفاً برای یک دوره یک ساله دیگر قابل تمدید خواهد بود.

۷. متقاضی پس از پایان عملیات اجرایی مراتب را به اداره کل اعلام خواهد داشت. در صورتی که کلیه عملیات اجرایی برابر طرح اولیه تایید شده، انجام گردیده باشد مجوز بهره‌برداری طرح پس از کسب نظر کمیته فنی توسط اداره کل به نام متقاضی صادر خواهد شد.

تبصره ۳: بدیهی است قبل از صدور مجوز بهره‌برداری، متقاضی مکلف به اخذ پروانه انتفاعی مولدین برابر مفاد این دستورالعمل خواهد بود

ماده هشت: کمیته فنی

۱. به منظور انجام بررسی‌های اولیه، حل و فصل مشکلات، انجام ارزیابی‌های دوره‌ای و نظارت عالی بر عملکرد متقاضی، کمیته فنی متشکل از نمایندگان، دفتر تنوع زیستی و حیات وحش، اداره کل حفاظت و مدیریت شکار و صید، دفتر حقوقی و امور مجلس و موزه‌های تاریخ طبیعی و ذخایر ژنتیکی و اداره کل حفاظت محیط زیست استان ذیربط تشکیل و در چارچوب وظایف تعیین شده در بند ۲ همین ماده اقدام می‌نمایند.

۲. وظایف کمیته فنی:

۲.۱. انجام کلیه اموری که در این دستورالعمل به این کمیته محول گردیده است.

۲.۲. بررسی و اعلام نظر در خصوص طرح‌های ارائه شده از سوی متقاضیان طبق ضوابط و مقررات مورد عمل سازمان در چارچوب این دستورالعمل.

۲.۳. اخذ گزارشات عملکرد شش ماهه طرح‌ها از ادارات کل.

۲.۴. بازنگری و انجام اصلاحات لازم دستورالعمل (در صورت لزوم).

۲.۵. بررسی گزارشات عملکرد شش ماهه طرح‌ها و اعلام نظر و انطباق آن با طرح ارائه شده و دستورالعمل.

۲.۶. ارائه گزارش به دبیرخانه.

۲.۷. نظارت عالی بر عملکرد واحدهای دارای مجوز.

۳. اداره کل حفاظت و مدیریت شکار و صید به عنوان دبیرخانه کمیته فنی دارای وظایف زیر می‌باشد:

- ۳.۱. دریافت کلیه طرح‌های ارسالی از استان‌ها و ثبت آنها در دبیرخانه اداره کل حفاظت و مدیریت شکار و صید.
- ۳.۲. تعیین دستورکار جلسات.
- ۳.۳. انجام هماهنگی‌های لازم جهت برگزاری جلسات و بازدیدها و دعوت از اعضا.
- ۳.۴. تنظیم صورتجلسات و ارسال آنها به مبادی ذیربط.
- ۳.۵. جمع‌بندی و تنظیم مصوبات و ارائه آن به معاونت و ادارات کل استانها جهت ابلاغ به مبادی ذیربط.
- ۳.۶. پیگیری مصوبات.

ماده نه: تعهدات متقاضی

۱. متقاضی مکلف است کلیه اقدامات اجرایی را برابر طرح مصوب انجام و گزارش مربوطه را جهت اخذ مجوز بهره‌برداری به اداره کل ارائه دهد.
۲. متقاضی حق هیچگونه بهره‌برداری از وحوش تکثیر شده در واحد پرورش غیر از آنچه که در چارچوب مجوز تصریح شده را ندارد.
- تبصه ۴: هر گونه بهره‌برداری از وحوش تکثیر شده، خارج از مواردی که در طرح مربوطه تایید شده منوط به اخذ موافقت از کمیته فنی می‌باشد.
۳. در صورتی که متقاضی قصد پرورش گونه هوبره را داشته باشد موظف به رعایت پیوست ۱ در تمامی مراحل اجرا و نیز بهره‌برداری می‌باشد.
۴. انجام هر گونه اقدام غیر معمول در ارتباط با تکثیر و پرورش و تولید مثل وحوش (مانند دورگه‌گیری) و یا رهاسازی در طبیعت بدون اخذ مجوز جداگانه از کمیته فنی ممنوع است.
۵. متقاضی مکلف است برای هر گونه واگذاری، خرید و فروش، انتقال، هدیه و ... وحوش زنده تکثیر شده در واحد پرورشی، به طور موردی مجوز لازم را از اداره کل اخذ نماید. اداره کل پس از مطابقت درخواست با فعالیت‌های مورد موافقت در طرح مربوطه، نسبت به صدور مجوز اقدام و مراتب را بلافاصله به دبیرخانه منعکس نماید.
۶. متقاضی مکلف است فضاهای مناسب زیستی متناسب با نیازهای طبیعی گونه مورد نظر طرح، اختصاص حداقل ۲۰ درصد از مساحت محل اجرای طرح به فضای سبز، امکانات لازم از لحاظ محیط مناسب، غذای کافی و مراقبت‌های صحیح ایمنی و بهداشتی و سایر موارد پیش بینی شده در طرح مصوب ایجاد شود.
۷. متقاضی متعهد است در صورت مشاهده هر گونه علائمی دال بر احتمال وجود بیماری مسری در واحد خود، موضوع در اسرع وقت به اداره کل و نیز ادارات دامپزشکی محل منعکس و از هر گونه فروش یا

جابجایی آنها تا زمان از بین رفتن کامل بیماری اجتناب نماید. نقل و انتقالی که به منظور انجام قرنطینه دامپزشکی و پاتولوژی، معاینه و تشخیص صورت می‌گیرد با اطلاع و نظارت اداره کل بلا مانع می‌باشد.

۸. متقاضی مکلف است هر شش ماه گزارش جامعی از وضعیت واحد پرورشی پرندگان وحشی موجود را اعم از جمعیت مولد و موالید، تغذیه، تلفات، بیماری‌ها و سایر موارد مربوط به نگهداری وحوش و میزان عرضه و فروش گوشت، تخم، پرنده زنده و تخم تفریخ شده را تهیه و به اداره کل ارائه نماید.
۹. در صورتی که پرندگان واحد پرورشی به هر دلیل در طبیعت رها گردد، متقاضی مکلف است بلافاصله موضوع را به صورت کتبی به اداره کل اطلاع دهد و در غیر این صورت مطابق با مندرجات ماده ۱۲ این دستورالعمل اقدام خواهد شد و جبران هر گونه خسارت ناشی از رها شدن بر عهده دارنده مجوز می‌باشد.
۱۰. متقاضی مکلف به رعایت و اجرای کلیه قوانین موضوعه و مقررات مرتبط می‌باشد.

ماده ده : نظارت

۱. نظارت عالی بر حسن اجرای تمامی مراحل طرح‌ها و مجوزهای صادره به عهده کمیته فنی خواهد بود.
۲. اداره کل حفاظت محیط زیست استان مربوطه موظف است بلافاصله پس از ارسال درخواست متقاضی، به منظور اعمال نظارت بر حسن اجرای تمامی مراحل طرح‌ها و مجوزهای صادره شرح ذیل اقدام نماید:
  - ۲.۱. تعیین و معرفی نماینده اداره کل در کمیته فنی موضوع این دستورالعمل که ضمناً مسئولیت پیگیری و نظارت مستمر بر عملکرد فعالیت طرحهای مذکور و ارائه گزارش به صورت مکتوب به مدیر کل استان را نیز عهده‌دار می‌باشد. همچنین اداره کل گزارش مربوطه را متعاقباً به دبیرخانه کمیته فنی ارسال خواهد نمود.
  - ۲.۲. ارسال گزارشات شش ماهه عملکرد متقاضی توسط اداره کل به دبیرخانه کمیته فنی.
  - ۲.۳. توجه و اقدام لازم در خصوص نظارت مستمر، بر مبنای مفاد موافقت نامه و یا مجوز صادره برای متقاضی به ویژه در رابطه با مواردی از قبیل دو رگه‌گیری، اختلاط ژنتیکی و پیشگیری از رها شدن گونه‌ها در طبیعت.

ماده یازده: اقدامات سازمان

۱. تعیین محل تامین گونه‌های مولد مستلزم تصویب کمیته فنی می‌باشد. در این خصوص مولدین باید بدو از نزدیکترین واحد تکثیر و پرورش به محل احداث واحد پرورش پرندگان وحشی مورد نظر تامین و در غیر این صورت، نسبت به تامین آنها از نزدیکترین زیستگاه طبیعی مورد نظر در کشور اقدام گردد.

تبصره ۵: در صورت عدم امکان تأمین مولد از استان مربوطه و برای استفاده از مولدین سایر استان‌ها، بنا به تشخیص کمیته فنی اقدامات نمونه‌گیری و انجام آزمایشات ژنتیک توسط سازمان و با هزینه متقاضی صورت می‌پذیرد.

۲. متقاضی می‌بایست با توجه به حداکثر ظرفیت پیشنهادی و با رعایت مفاد ماده ۴ این دستورالعمل راسا نسبت به تهیه زمین و سایر موارد لازم برای ایجاد و اداره واحد تکثیر و پرورش اقدام نموده و سازمان هیچ گونه تعهدی در این خصوص ندارد.

۳. زنده‌گیری توسط متقاضی و با نظارت اداره کل انجام می‌گیرد و در صورت عدم تایید صلاحیت متقاضی برای انجام زنده‌گیری، اداره کل راسا یا توسط اشخاص ثالث نسبت به زنده‌گیری و به هزینه متقاضی اقدام می‌نماید.

تبصره ۶: در صورت تأمین مولدها از طرف سازمان، متقاضی باید نسبت به ارائه ضمانت‌های لازم به تشخیص اداره کل جهت عودت نمونه‌ها مشابه اقدام نماید.

۴. سازمان از صدور مجوز تکثیر و پرورش حیوانات وحشی که موجب تضعیف نژاد یا ایجاد خطر برای جانوران وحشی کشور گردد خودداری خواهد نمود.

۵. در صورتیکه توانایی متقاضی برای زنده‌گیری مولدین از زیستگاه طبیعی استان به تایید اداره کل برسد، زنده‌گیری توسط متقاضی و با نظارت اداره کل انجام می‌گیرد و در صورت عدم تایید صلاحیت متقاضی برای انجام زنده‌گیری، اداره کل در صورت امکان و ضمن هماهنگی با کمیته فنی نسبت به زنده‌گیری و اخذ هزینه‌های مربوط به زنده‌گیری و نقل و انتقال از متقاضی اقدام می‌نماید.

تبصره ۷: در صورت تأمین مولدها از طرف سازمان، متقاضی باید نسبت به ارائه ضمانت‌های لازم به تشخیص اداره کل اقدام نماید.

۶. معاونت از صدور مجوز تکثیر و پرورش حیوانات وحشی که موجب تضعیف نژاد یا ایجاد خطر برای جانوران وحشی کشور گردد خودداری خواهد نمود.

ماده دوازده: ابطال مجوز

۱. در صورتی که متقاضی نسبت به رعایت هر کدام از موارد مندرج در این دستورالعمل سهل‌انگاری کرده و یا موارد مذکور را اجرا ننماید اداره کل بدو نسبت به هشدار و اخطار لازم با ذکر مهلت حداکثر یک ماهه اقدام نموده و در صورت عدم رفع موارد تخلف از جانب متقاضی، مراتب را به اطلاع معاونت برساند.

۲. موضوع در اولین جلسه کمیته فنی مطرح و پس از رسیدگی و اخذ تصمیم نهایی، نسبت به ادامه فعالیت یا ابطال پروانه انتفاعی مذکور اعلام نظر خواهد شد و نتیجه آن از طریق اداره کل حفاظت و مدیریت شکار و صید به اداره کل جهت اجرا ابلاغ می‌گردد و از تاریخ ۹۱/۹/۱ لازم‌الاجرا است.

ماده سیزده:

این دستور العمل شامل ۱۳ ماده، ۷ تبصره و ۱ پیوست می‌باشد.

پیوست ۱

۱. وجود محوطه ای به عنوان شکارگاه جهت شکار هوبره های پرورش یافته در محیط بسته با توجه به عادات رفتاری خاص این پرنده و تفاوت با گونه های نظیر کبک در رهاسازی و ... در عمل معنای خاصی ندارد. لذا طرحهای ارائه شده توسط متقاضیان شکارگاه باید واجد فضای مستقل باشد.
۲. اراضی مورد تقاضا و محل اجرای طرح خارج از مناطق تحت مدیریت سازمان باشد.
۳. قبل از هر گونه بهره برداری و اخذ مولد میبایست اجرای طرح از لحاظ مسایل فنی و تجهیزات و سایر امور مورد نظر اداره کل توسط کمیته فنی تایید گردد.
۴. طرح موجود امکانات لازم را جهت انجام کارهای تحقیقاتی و پژوهشی را با همکاری و یا مشارکت سازمان داشته باشد.
۵. صدور موالید به خارج کشور و یا جابجایی آنها به منظور رها سازی و ... وفق مقررات و با اخذ مجوزهای لازم از معاونت صورت گیرد.
۶. در صورت برداشت مولد از طبیعت تنها ۲۰ درصد از آشیانه‌های موجود در منطقه برداشت صورت پذیرد و برداشت به صورتی باشد که تمامی تخمهای آشیانه‌های منتخب برداشته تا مرغ مادر تشویق به تخم گذاری مجدد شود.
۷. در صورتی که مولد از طبیعت تامین گردد، مجری موظف باشد هر ساله درصدی از موالید را با تایید سازمان و در مناطقی که با نظر معاونت مشخص میگردد رها سازی نماید.